

**Шеховцова І.А.**

*старший викладач кафедри менеджменту  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ*

**Пімонова К. А.**

*студентка факультету менеджменту та маркетингу  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ*

## **ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

**Анотація.** Події минулих років значно торкнулись економічного та політичного аспектів розвитку держави, зокрема революція гідності, окупація Автономної Республіки Крим та воєнні дії на сході України. Це спричинило переорієнтацію галузей економіки України, а також зачепило сферу зовнішньоекономічної діяльності. Так, у статті розглянуто найважливіші аспекти ЗЕД України у розрізі останніх подій. Досліджено зміну обсягів експорту та імпорту, фактори, які вплинули на скорочення зовнішньоекономічної активності в період 2012-2016 рр. Виявлено значні зміни у географічній структурі експорту та імпорту у 2016 р. порівняно з 2012 р. та зазначено передумовинастання такої ситуації. Проаналізовано торговельне сальдо держави на основі даних Державної служби статистики України, зазначено причини додатного значення показника у 2015 році. Проведено розрахунок темпу росту експорту та імпорту у зазначеному періоді. Виявлено основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності та запропоновано стратегічні шляхи їх вирішення.

**Ключові слова:** зовнішньоекономічна діяльність; експорт; імпорт; торговельне сальдо; зовнішньоекономічна політика; структура експорту; структура імпорту.

**Shekhovtsova I.**

**Pimonova K.**

## **THE STUDY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF ECONOMIC AND POLITICAL INSTABILITY**

**Annotation.** The events of the past years have significantly affected the economic and political aspects of the development of the state, in particular the revolution of dignity, the occupation of the Autonomous Republic of Crimea and military actions in the east of Ukraine. This led to the reorientation of the Ukrainian economy, and also touched on the sphere of foreign economic activity. Thus, the article considers the most important aspects of Ukraine's foreign economic activity in the context of recent events. The changes in the volume of exports and imports, factors that have affected the reduction of foreign economic activity in the period 2012-2016 are examined. Significant changes in the geographical structure of exports and imports in 2016 compared with 2012 are revealed and the preconditions for the onset of such a situation are indicated. The trade balance of the state was analyzed on the basis of data from the State Statistics Service of Ukraine, and the reasons for the positive value of the indicator in 2015 were noted. The calculation of the growth rate of exports and imports in this period was made. The main problems of foreign economic activity are revealed and strategic ways of their solution are offered.

**Keywords:** foreign trade; export; imports; trade balance; foreign policy; export structure; structure of imports.

**Шеховцова И.А.**

**Пимонова Е.А.**

## **ИССЛЕДОВАНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ**

**Аннотация.** События прошедших лет значительно затронули экономические и политические аспекты развития государства, в частности революция достоинства, оккупация Автономной Республики Крым и военные действия на

востоке Украины. Это привело к переориентации отраслей экономики Украины, а также коснулось сферы внешнеэкономической деятельности. Так, в статье рассмотрены самые важные аспекты внешнеэкономической деятельности Украины в разрезе последних событий. Исследовано изменение объемом экспорта и импорта, факторы, которые повлияли на сокращение внешнеэкономической активности в период 2012-2016 гг. Выявлены значительные изменения в географической структуре экспорта и импорта в 2016 г. по сравнению с 2012 г. и указаны предпосылки наступления такой ситуации. Проанализировано торговое сальдо государства на основе данных Государственной службы статистики Украины, отмечено причины позитивного значения показателя в 2015 году. Проведен расчет темпа роста экспорта и импорта в указанном периоде. Выявлено основные проблемы внешнеэкономической деятельности и предложены стратегические пути их решения.

**Ключевые слова:** внешнеэкономическая деятельность; экспорт; импорт; торговое сальдо; внешнеэкономическая политика; структура экспорта; структура импорта.

**Постановка проблеми та актуальність дослідження.** На сьогоднішній день тенденцією функціонування світового економічного простору є процес глобалізації, який фактично охоплює всі сфери суспільного життя. Участь країн у даному процесі в тому чи іншому ступені можна вважати суттєвою умовою досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку. Це пояснюється відсутністю, недостатньою кількістю або надлишком певних ресурсів всередині держав. Дана особливість компенсується вступом країн до експортно-імпортних відносин.

Для України, держави, яка ще пристосовується до ринкових умов, обирає вектор реалізації зовнішньої політики, важливою є інтеграція до економічного простору та закріплення своїх позицій на світовому ринку. Отже, актуальним є дослідження макроекономічних показників зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) держави для подальшого формування стратегічних цілей та орієнтирів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемами дослідження зовнішньоекономічної діяльності України займалися наступні вчені та

дослідники: А.В. Вороніна [1], М.О. Карп'як[2], В.В. Касьян, М.П. Матвєєва, К.М. Ніколаєва [1], Н.М. Попадинець [2], Н.Ю.Пустовар [3], А.В. Чегейда, які у своїх наукових працях розглянули основні проблеми, фактори і стратегії розвитку експортного потенціалу, питання зовнішньоекономічної діяльності держави в цілому та окремих підприємств. Експортно-імпорті відносини не мають постійного характеру, отже потрібен постійний моніторинг та аналіз ЗЕД. Для України дане питання загострюється на фоні переорієнтації зовнішньої політики внаслідок підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

**Формування цілей статті.**Ціллю статті є проведення оцінки макроекономічних показників України з метою визначення стратегічних кроків, направлених на вирішення наявних проблем у зовнішньоекономічній діяльності держави.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**З отриманням незалежності, Україна почала орієнтуватися на ринок і відкритість її економіки почала зростати. На сьогодні Україна є частиною світового господарства. [3, с.223]

Для розуміння місця держави на світовому ринку необхідно проводити аналіз показників обсягу та структури експорту й імпорту, торговельне сальдо.

Отже, розглянемо дані показники в Україні у 2012-2016 рр. (табл. 1).

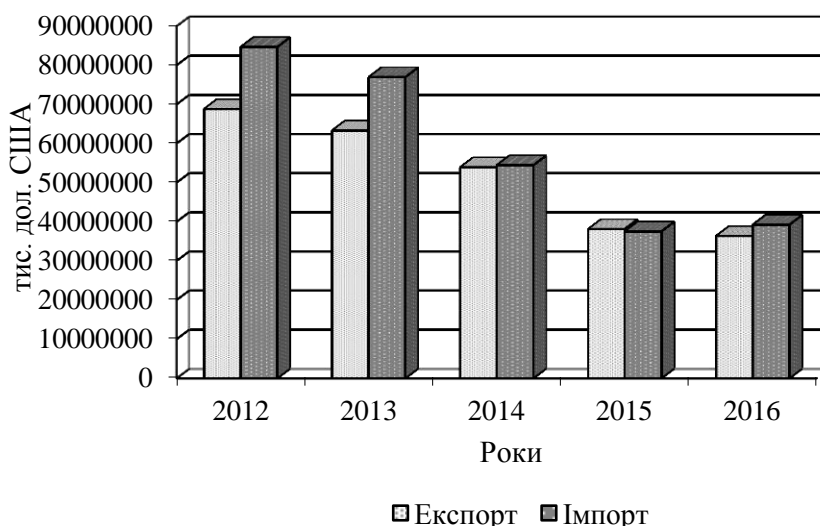
Зобразимо графічно дані, наведені у табл.1 (рис.№1).

*Таблиця 1*

#### **Аналіз обсягу експорту та імпорту України у 2012-2016 рр.**

Рік	Експорт, тис. дол. США	у % до попереднього періоду	у % до базисного 2012 р.	Імпорт, тис. дол. США	у % до попереднього періоду	у % до базисного 2012 р.
2012	68809810,6	-	-	84658059,9	-	-
2013	63312022,1	92,01	92,01	76963965,4	90,91	90,91
2014	53901689,1	85,14	78,33	54428716,9	70,72	64,29
2015	38127149,7	70,73	55,41	37516443	68,93	44,32
2016	36362801,5	95,37	52,85	39248607,7	104,62	46,36

Джерело: складено та розраховано авторами на основі даних [4]

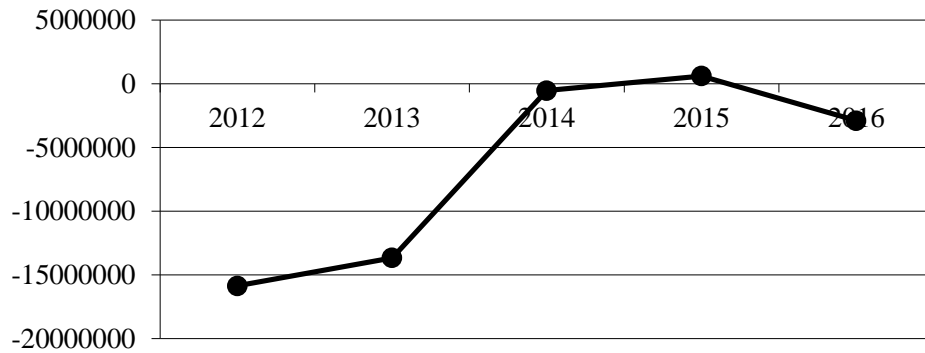


**Рис. №1. Динаміка обсягу експорту та імпорту України у 2012-2016 рр.**  
*Джерело: [4]*

З рис. №1 можна побачити негативну динаміку зміни обсягів експорту та імпорту у наведених роках. Найбільш значний спад простежується у 2014 році. Це безпосередньо пов'язано з тим, що у статистичних даних наведеного року не враховано тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а у наступних роках і частини зони проведення антитерористичної операції. Слід також зазначити, що у абсолютному вимірі обсяг експорту та імпорту у 2016 р. скоротився майже у два рази у порівнянні з 2012 р. Причиною цього є відповідне зниження курсу української гривні майже у три рази.

Україна як європейська держава здійснює відкриту зовнішню політику і прагне рівноправного взаємовигідного співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, виходячи насамперед з необхідності гарантування безпеки, суверенітету та захисту територіальної цілісності України[5]. Зовнішня політика держави є експортоорієнтованою, отже основою здійснення ЗЕД має бути якісне та кількісне нарощення обсягів експорту. На жаль, виходячи з даних, наведених у табл.1, даний показник щорічно зменшується. Позитивним є пропорційне зменшення обсягів імпорту.

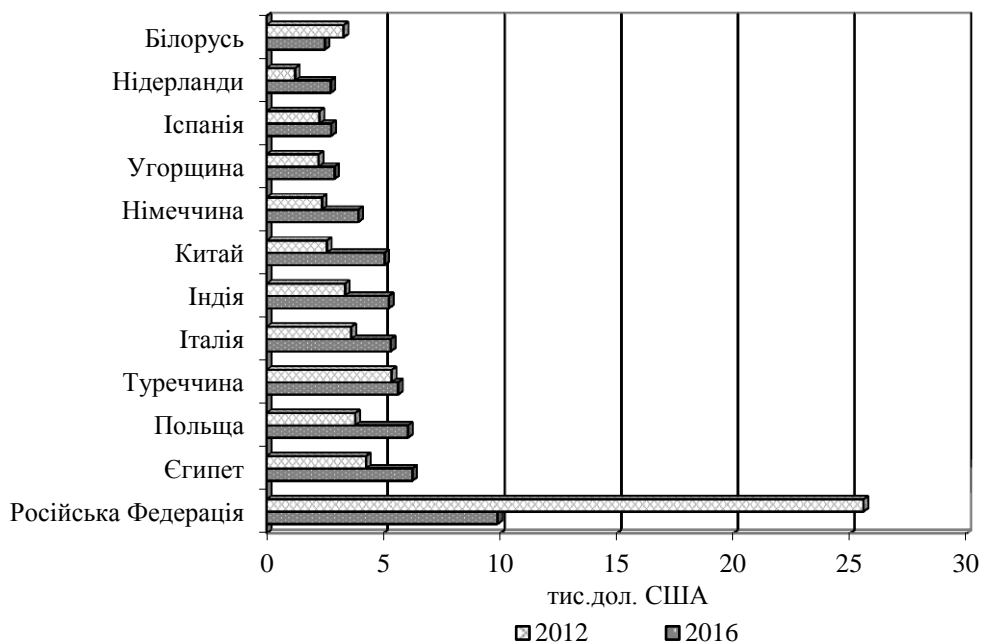
Розглянемо показник торговельного сальдо у наведених роках (рис. №2)



**Рис. №2. Торговельне сальдо України у 2012-2016 рр., тис. дол. США**  
*Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі даних [4]*

З наведеного рисунку видно, що лише у 2015 р. спостерігалось перевищення експорту над імпортом. Це є позитивним фактом, але причини даного явища є вкрай несприятливими для соціально-економічного стану держави. Насамперед, це неспроможність населення України придбавати споживчі товари, які імпортуються, що пов'язано з пониженням курсу гривні без відповідного підвищення доходів громадян.

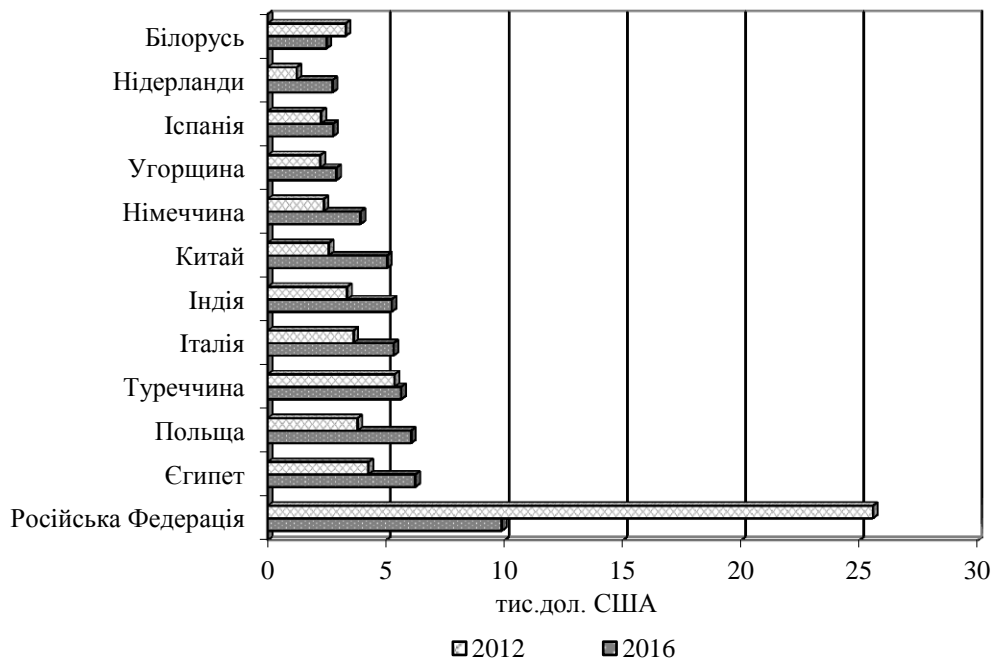
Певні зміни відбулися в структурі експорту й імпорту за країнами (рис. №3).



**Рис. №3. Найважливіші партнери України по експорту у 2012 та 2016 роках, % до загального обсягу експорту**  
*Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі [4]*

За наведеним рисунком можна побачити, що основними партнерами України є Російська Федерація, Єгипет, Польща, Туреччина, Італія, Індія, Китай, Німеччина, Угорщина, Іспанія, Нідерланди, Білорусь (доля цих країн у загальному експорті складає більше 2%). Станом на 2016 р. значно зменшилась доля Російської Федерації у структурі експорту України. Даний процес є стратегічним кроком держави, причини якого мають політико-економічний характер.

Розглянемо структуру імпорту у 2012 та 2016 роках (рис. №4).



**Рис. №4. Найважливіші партнери України по імпорту у 2012 та 2016 роках, % до загального обсягу імпорту**

*Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі [4]*

Порівнюючи структуру експорту та імпорту слід зауважити, що вона є досить схожою: загалом країни-партнери ті самі, їхня частка у загальних обсягах мало відрізняється. З наведеного рисунку можна також побачити значне зменшення обсягу російського імпорту (майже у 2,5 рази) більшою мірою за рахунок скорочення ввозу природного газу. Отже, за останні роки в умовах військової агресії на сході, відбулися зміни в напрямках зовнішньоторговельної політики України – поступова її переорієнтація з країн-членів СНД на ЄС та інші

країни світу [2, с.54].

У сучасних умовах Україна підлаштовується до вимог ринку, які не завжди відповідають стратегічним орієнтирам держави. Тому виникає ряд проблем, пов'язаних з даним аспектом:

- висока частка сировини та матеріалів у структурі експорту;
- минуле України у складі радянської економічної системи;
- висока енергоємність експортоорієнтованих галузей промисловості держави [1, с.68];
- низька конкурентоспроможність ряду української продукції на світовому ринку;
- політична та економічна нестабільність, наявність тимчасово окупованої території та зони проведення антитерористичної операції;
- залежність української промисловості від імпортованих енергоносіїв;
- недостатній рівень правового регулювання питань ведення господарської діяльності в Україні та, як наслідок, низький рівень інвестиційної привабливості держави тощо.

**Висновки.** Першочерговим кроком, направленим на подолання наявних проблем у сфері ЗЕД, є досягнення позитивного торгівельного сальдо шляхом:

- 1) розширення ринку збуту у країнах Азії (підвищення обсягів експорту за рахунок ефекту масштабу);
- 2) збільшення обсягів експорту товарів і послуг у країни ЄС у рамках Асоціації;
- 3) захист вітчизняних виробників (зокрема харчової промисловості) шляхом обмеження імпорту;
- 4) підвищення конкурентоспроможності певних груп товарів відносно імпортованих для продажу всередині країни;
- 5) підтримка експортоорієнтованих галузей економіки України шляхом зменшення податкового тягаря;
- 6) створення сприятливого інвестиційного клімату всередині держави з



метою активного залучення іноземних інвестицій;

7) модернізація транспортної інфраструктури для більш активного використання переваг транзиту.

Науковою новизною отриманих результатів є поточний аналіз стану ЗЕД України.

Практична значимість запропонованих шляхів вирішення наявних проблем ЗЕД держави полягає у розвитку експортного потенціалу країни, вирішенні питань, пов'язаних з від'ємним торгівельним сальдо.

Перспективами подальших досліджень має стати більш детальний аналіз структури експорту та імпорту України, формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності, яка б відповідала сучасним тенденціям розвитку ринкових відносин та враховувала наявні умови та перспективи співпраці з країнами ЄС. Важливим є поглиблення розуміння аспектів ЗЕД на макрорівні для виявлення шляхів вирішення локальних проблем.

### Література

1. Вороніна А. В. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності України / А. В. Вороніна, К. М. Ніколаєва // Молодий вчений. - 2015. - № 1(1). - С. 66-69.
2. Карп'як М. О. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України в умовах російської агресії: структурні особливості / М. О. Карп'як, Н. М. Попадинець // Регіональна економіка. - 2016. - № 1. - С. 51-58.
3. Пустовар Н. Ю. Дослідження проблем зовнішньоекономічної діяльності України [Текст] / Н. Ю. Пустовар; наук. кер. О. А. Лукаш // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 11-12 травня 2016 р.: у 2-х т. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. - Суми : СумДУ, 2016. - Т.1. - С. 223-225.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

### References

1. Voronina A. V. Rozvytok zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti Ukrayiny / A. V. Voronina, K. M. Nikolayeva // Molodiy vcheniy. - 2015. - # 1(1). - S. 66-69.
2. Karp'yak M. O. Zovnishnoekonomichna diyalnist' regioniv Ukrayiny v umovah hrosiyskoyi agresiyi: strukturni osoblivosti / M. O. Karp'yak, N. M. Popadinets // Regionalna ekonomika. - 2016. - # 1. - S. 51-58.
3. Pustovar N. Yu. Doslidzhennya problem zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti Ukrayiny [Tekst] / N. Yu. Pustovar; nauk. ker. O. A. Lukash // Ekonomichni problemy stalogo rozvitku: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferentsiyi imeni prof. Balatskogo O.F., m. Sumi, 11-12 travnya 2016 r.: u 2-ht. / Zazag. red. O.V. Prokopenko. - Sumi: SumDU, 2016. - T.1. - S. 223-225.
4. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayiny [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Zakon Ukrayiny «Pro zasadi vnutri shnoyi i zovni shnoyi polityky» [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>